

ОСВРТИ И ПРИКАЗИ

Ибрахим Чедић, *Језик Мехмед-бега Капетановића Љубушака*,
Институт за језик, Радови XIV, Сарајево, 1989, 7 — 120.

Иако у нашој лингвистици има знатан број монографија о језику појединих писаца старијег и новијег периода, монографска обрада језика босанскохерцеговачких писаца XIX вијека ипак је остала у босанскохерцеговачкој лингвистичкој науци готово по страни. Стога књига Ибрахима Чедића *Језик Мехмед-бега Капетановића Љубушака* заслужује пажњу јер је њезина тематика језик значајног босанскохерцеговачког писца, културног и политичког посленика XIX вијека, чији је књижевнојезички израз несумњиво имао удјела у формирању данашњег стандарднојезичког израза у Босни и Херцеговини.

Чедићева књига садржи већ устаљена поглавља за овакав тип монографија, а то су: Увод (13—14), Друштвене, политичке и културне прилике (у овом случају у Босни и Херцеговини у вријеме аустроугарске управе) (14—16), Напомене о писцу и његовом дјелу (овдје о Љубушаку и његовом књижевном дјелу) (16—20), затим Напомене о корпусу (21—22), Скраћенице и текстове из корпуса за истраживање (23—24), те основне језичке нивое: Графију и ортографију (25—29), Фонетику (31—55), Морфологију (57—74), Синтаксу (75—90), Лексику (91—103), и на kraју Закључак (105—112), Резиме на страном језику (француском) (113—116), Литературу и Скраћенице (117—120).

У уводу књиге аутор истиче потребу и значај проучавања Љубушаковог језика у смислу упознавања језичких особености писчевог књижевног дјела и његовог удјела у развоју књижевног језика у Босни и Херцеговини у вријеме аустроугарске владавине као и у обликовању данашњег стандардног језика у Босни и Херцеговини.

Овако постављен циљ захтијевао је од аутора и другачији приступ језичкој проблематици — не само попис и опис језичких феномена већ њихово довођење у везу са нужним релацијама за сагледавање односа — језик Мехмед-бега Капетановића Љубушака према језичкој пракси с краја XIX вијека и данашњем стандардном језику. Аутор се зато опредијелио за социолингвистички приступ језику Љубушакових књижевних дјела успостављајући релације према дијалекатској бази (тј. Љубушаковом матерњем говору и говору Сарајева), тадашњој писаној језичкој пракси (однос према другим писцима тога периода чији је језик монографски обрађен, те према језику бх. периодике XIX вијека), тадашњој језичкој норми (загребачкој филолошкој школи и Граматици босанског језика), усменој народној књижевности, те према данашњем стандардном језику. Изостала је неопходна релација према алхамијадо литератури.

У поглављу о друштвеним, политичким и културним приликама у Босни и Херцеговини у вријеме аустроугарске управе аутор се, с обзиром на то да је предмет разматрања муслимански писац, углавном базирао на оним моментима који су везани за положај муслиманске нације у периоду аустроугарске владавине у Босни и Херцеговини, истичући Љубушаково место и улогу у тим околностима.

Из наведеног корпуса за истраживање види се да он није обиман, али је, с обзиром на различите врсте Љубушаковог књижевног дјела (оригинална дјела, преводи и скупљено народно благо) те различиту хронологију њиховог настанка, компликован за језичку обраду, што је од аутора захтијевало посебну језичку анализу сваког од три наведена типа корпуса као и праћење временског настајања појединачних дјела (прије и послиje 1890. године, што је везано за излазак Граматике босанског језика која је имала велики утицај на језик у књижевном дјелу Мехмед-бега Капетановића Љубушака).

Највише простора у језичкој анализи Љубушакова књижевног дјела аутор је посветио фонетици и морфологији, док су синтакса и лексика обрађене само дјелимично, па би адекватнији наслов за ова два поглавља био *из синтаксе, из лексике*.

Језичку анализу књижевних дјела Мехмед-бега Капетановића Љубушака Чедић почиње уобичајеним прегледом графије и ортографије. Аутор се углавном усмјерио на она питања која су код Љубушака различito третирана с обзиром на тада важећу ортографску норму, а то су обиљежавање сугласника ђ, писање рефлекса јата, те употреба фонолошког и морфолошког правописа. Љубушакова колебања у овим проблемима аутор доводи у везу са стањем у норми загребачке филолошке школе и Граматици босанског језика.

У поглављу о фонолошким особинама Љубушакова језика аутор је обрадио оне проблеме који су релевантни за Љубушаков језик, а то су у области вокализма: замјена јата, рефлекси полутласа, рефлекс назала предњег реда, вокалске алтернације, асимилације и сажимање вокалских група, вокал о < л, промјена ра > ре. У области консонантизма то су: сугласник x, сугласник j, африкate, те гласовне промјене: палатализације, јотовања, једначење и разједначавање сугласника, губљење сугласника, упрошћавање сугласничких група, те неки појединачни случајеви.

Аутор је ставио тежиште на оне примјере где се Љубушак разилази са данашњим стандардним језиком, доводећи ова одступања у везу са релацијама: дијалекатска база — језичка пракса и норма XIX вијека — данашњи стандардни језик. Слабост оваквог приступа је у томе што избор само релевантних феномена не омогућава цјеловит увид у фонолошки систем Љубушакова језика.

И у прегледу морфолошких карактеристика проведен је исти принцип — акценат је такође на особинама које одступају од данашњег стандардног језика те одмјеравање према стању у пишчевом матерњем говору, тадашњој писаној језичкој пракси и норми као и данашњем стандардном језику. И ово поглавље карактерише дескрипција само релевантних морфолошких особина Љубушакова књижевног језика, тако да ни у морфологији није дат системски преглед.

И у синтакси су регистроване само оне појаве које одступају од данашњег стандардног језика те специфична употреба неких форми, такође у односу на стандард. Будући да је оваквих примјера врло мало,

аутору се у неким случајевима може замјерити што на основу два-три примјера изводи закључак о одступању, као што је нпр. случај с конструкцијом за + инфинитив као замјена за реченицу, гдје аутор на основу три примјера говори о овој конструкцији као о специфичној појави у Љубушаковом језику.

У избору лексике аутор је пошао од принципа провенијенције и ограничио се на три слоја — турцизме, интернационализме и лексику хрватске књижевне традиције. Будући да су турцизми најfrekventnija лексика у књижевном дјелу Мехмед-бега Капетанovića Љубушака, аутор им је посветио највећу пажњу, тако да је ово поглавље доста добро урађено и показује ауторово солидно познавање ове проблематике. Аутор даје исцрпан попис свих турцизама у Љубушаковом књижевном дјелу, разврставајући их најприје према областима људске дјелатности (вјера, обичаји, право, администрација, војска, медицина, грађевинарство, музика и сл.), а затим даје преглед турцизама у збиркама »Источно благо« и »Народно благо« са објашњењима која је уз поједине турцизме дао сам Љубушак, која потом аутор пореди са значењима датим у Рјечнику турцизама А. Шкаљића.

Будући да циљ аутора није био да прикаже граматичку структуру књижевних дјела Мехмед-бега Капетанovića Љубушака већ однос пишчева језика према дијалекатској бази, језичкој пракси XIX вијека и данашњем стандардном језику те сагледавању Љубушаковог удјела у процесу језичке стандардизације, можемо рећи да је аутор удовољио постављеном циљу и својом књигом на извјестан начин допринио бољем разумијевању књижевнојезичких процеса у Босни и Херцеговини током деветнаестог вијека.

Невенка Новаковић-Стефановић

Slavist. Časopis za slavistiku. Godina I, broj I, Sarajevo, 1990.

Početkom ove godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu promovisan je novi slavistički časopis u Bosni i Hercegovini. Zove se *Slavist*, a izdaju ga Odsjek za slovenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Sarajevu i Sekcija za slovenske jezike i književnosti Društva za strane jezike i književnosti Bosne i Hercegovine.

Prvi broj *Slavista* obuhvata, uglavnom, referate pročitane na IV sarajevskim slavističkim danim, koji su održani u januaru 1988. godine u Sarajevu. Radovi koji su izlagani na I, II, i III slavističkom skupu objavljeni su 1985. u prvom i 1987. u drugom i trećem zborniku radova pod nazivom *Sarajevski slavistički dani*. O ovom zborniku pisano je u *Književnom jeziku* 1988. godine.* Već tada je bilo jasno da će izdavači *Sarajevskih slavističkih dana* pokušati да од skromne i neredovne publikacije malog tiraža stvore pravi časopis. Svi tehnički nedostaci slavističkog zbornika izbjegnuti su u novom časopisu jer je primjenjena modernija, ali ne i previše skupa tehnička štampanja. Činjenica je da su izdavači *Slavista* sa мало sredstava uspjeli pristojno i lijepo opremiti ovu publikaciju.